

Strokovni članek/1.04

Andreja Bahar Muršič

ZBIRNI REGISTER DEDIŠČINE IN VPIS NEPREMIČNE KULTURNE DEDIŠČINE S PODROČJA ETNOLOGIJE

Sodobna tehnologija, ki jo prinašajo računalniki, je omogočila sodobnejši način dokumentiranja podatkov tudi v konservatorski stroki. Vendar ta ni nekakšen deus ex machina, ki bi poskrbel za vse, kot bi si nekateri lahko predstavljali. To se je znova pokazalo tudi pri uvajanju novega sistema dokumentiranja dediščine, t. i. zbirnega registra dediščine (ZRD) za dokumentiranje enot nepremične kulturne dediščine v konservatorstvu.

Ker se v konservatorski službi staplja cela paleta strok – etnologija, arheologija, umetnostna zgodovina, zgodovina, krajinarstvo in še druge – je vzpostavitev skupnega dokumentacijskega sistema zelo zahtevna naloga. Ob nujnosti poenotenja dokumentacijskega sistema dobijo še toliko večji pomen posamezne stroke, ki ohranjajo svojo identiteto z lastno strokovno terminologijo in z navajanjem tistih bistvenih in koristnih, obenem pa nujno potrebnih podatkov, ki jih bo mogoče uporabiti kot ključno začetno informacijo pri morebitnem nadaljnjem raziskovanju.

V pričujočem zapisu nameravam opozoriti le na nekaj dilem, s katerimi se srečujemo etnologinje in etnologi pri pripravi predlogov za vpis etnološke dediščine v ZRD. Predlog za vpis enote kulturne dediščine praviloma pripravi pristojni konservator/ka na območni enoti zavoda za varstvo kulturne dediščine, ki na osnovi

predlogov fizičnih ali pravnih oseb, terenskih raziskav, evidentiranja in dokumentiranja na terenu po strokovnih kriterijih presodi, katere enote bo vpisal v seznam kulturne dediščine. Z vpisom dobi vsaka enota evidenčno številko dediščine (EŠD).

Enota vpisa naj bi bila zaključen sklop, ne glede na njegovo velikost. Pri tem lahko gre le za del objekta ali za veliko varovano območje. Poenotenje zahteva, da se ime enote določi kar najbolj splošno, zato enot ni ustrezno poimenovati po domačem imenu, razen če je to ime obče znano.

Velikost enote določi konservator. Čeprav so napotki za vse enaki, se je izkazalo, da v stroki o tem, kaj naj bo enota dediščine, ni soglasja: ponekod je vpisana le domačija, drugod ima vsak objekt domačije svojo EŠD, kar je načeloma dopustno le v primeru, ko gre za del enote z izjemnimi spomeniški lastnostmi. Ta razkorak je s stališča snovalcev računalniškega programa in statičnih obdelav povsem nerazumljiv. Zato menim, da bi bilo treba v stroki doreči, kako naj bi enote določali, in nato upoštevati enotna merila.

Specifika posameznih strok v ZRD se najbolj izraža v razdelku opisa enote. Prvi del opisa je narejen na način šifrantov. V drugem delu se določijo tipološka gesla enote. Geselnik, ki naj bi sčasoma prerasel v hierarhično urejen tezaver, se še izpopolnjuje, zato lahko vpisovalec oz. vpisovalka ob vpisu doda novo geslo, ki se mu oz. ji zdi primerna za identifikacijo pri vpisu nove enote kulturne dediščine.

Marsikdaj v geselniku ni mogoče najti ustreznega gesla, zato ga je treba izpopolniti ter strokovno in sistematično urediti. Morda bi bilo to pravšnja tema za raziskovalno nalogo, kjer bi bila obdelana že zbrana "etnološka" gesla in dopolnjena z novimi, pridobljenimi v literaturi, ki zadeva stavbarstvo in urbanizem v povezavi z etnologijo. Geselnik ima poleg gesla, ki karseda točno opredeli enoto kot celoto, tudi navedbo posameznih pomembnejših elementov, ki jo sestavljajo. Elemente

enote je mogoče poiskati prav skozi navedbo v geselniku (npr. ime enote je domačija, v geselniku pa sta morebiti še kašča in sadovnjak).

Tekstovni opis enote dediščine je omejen na tri vrstice, kjer so navedene osnovne fizične značilnosti enote, njen obseg in datacija. Ta opis se seveda zelo razlikuje glede na obseg enote. Skratka, če vpisujemo kot enoto hišo, jo natančneje opišemo kot takrat, kadar jo opišemo znotraj domačije ali v naselju. Opis v treh vrsticah je zelo skop, zato mora biti terminološko kar najbolj natančen. Marsikdaj se pokažeta nedodelanost in neenotna raba nekaterih strokovnih izrazov, ki jih bo nekoč treba doreči. Smiselnost rabe vedno istih terminov se pokaže tudi v primeru iskanja po besedah v besedilu.

Vsa naslednja področja pri vpisu v ZRD so vezana na šifrante. Izjema je le tekstovni opis lokacije, ki se ponavadi določi s hišno številko ali lokacijsko, zato ta področja niso ozko vezana na etnološko stroko in tudi niso predmet tega zapisa.

Del predloga za vpis v ZRD je topografska karta TTN5 z vrisanim območjem enote dediščine. Tu prav tako prihaja do razlik med konservatorji in enotami zavoda. Velikost enote v naravi je marsikdaj težko določiti, saj so meje enote dediščine najpogosteje umetno postavljene. Težavna je zlasti določitev večjih varovanih območij, npr. naselij. Pri določanju meje objektov (hiše) pogosto še vedno prevlada salomonska rešitev, ki je bila predlagana ob uvajanju ZRD kot začasna, tako da se območje enote omeji po fasadah objekta.

Nedvomno je veliko strokovnih dilem, ki se porajajo in se še bodo porajale ob polnjenju baze podatkov ZRD. Poskušamo jih sproti reševati in dograjevati, je pa nedvomno storjen velik korak k enotni bazi podatkov, ki je vezana na kartografsko prilogo in prevedljiva v različne računalniške jezike.

